

Torchalski, Ryszard

Obchody rocznicy kopernikowskiej

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/4, 763-772

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OBCHODY ROCZNICY KOPERNIKOWSKIEJ

Zarówno w kraju jak i za granicą odbywają się nadal liczne uroczystości poświęcone 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. W Polsce w obchodach tych, obejmujących m.in. organizowanie sesji naukowych, odczytów popularnych, wystaw i koncertów, konkursów i przeróżnych akcji społecznych udział biorą wszystkie środowiska. Uczestniczą w nich przedstawiciele władz państwowych, organizacji politycznych i społecznych, przedstawiciele duchowieństwa, uczeni, literaci, artyści, dziennikarze i młodzież.

W początkach kwietnia rozstrzygnięty został ogólnopolski otwarty konkurs publicystyczny pn. *Tradycja i współczesność na szlaku kopernikowskim*, ogłoszony przez Wydział Kultury Prezydium WRN, Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne i Zarząd Oddziału Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich w Bydgoszczy. Pierwszą nagrodę przyznano Janowi Adamczewskiemu z Krakowa za cykl publikacji zamieszczonych w „Trybunie Robotniczej”, krakowskim „Dzienniku Polskim”, tygodniku „Dokoła Świata”; dwie drugie nagrody otrzymali: Stanisław Wałęga z Tarnowa za serię artykułów drukowanych w toruńskim dzienniku „Nowości” oraz Regina Adamczyk i Bohdan Hniedziewicz z Bydgoszczy za reportaże radiowe.

W dniu 13 maja w salach Filharmonii w Częstochowie otwarto — z okazji rocznicy — wystawę filatelistyczną *Semimillennium*. Ekspozycja zawierała kilkanaście tysięcy unikalnych znaczków pocztowych. Brali w niej udział także filatelisci z Niemieckiej Republiki Demokratycznej. W Wyższej Szkole Nauczycielskiej czynna była wystawa *Mikołaj Kopernik 1473—1973*, przygotowana w oparciu o zbiorę biblioteki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, a w Audytorium Głównym Politechniki Częstochowskiej rektor tej uczelni doc. Kazimierz Moszoro otworzył 19 maja obrady sesji kopernikowskiej.

Specjalny charakter miały uroczystości, które odbyły się we Fromborku. 13 lipca otwarty tam został uroczyste harcerski zlot młodych budowniczych Fromborka. W zlocie, trwającym przez 3 dni, uczestniczyło kilkadziesiąt tysięcy dziewcząt i chłopców z całego kraju. Spotkanie to było podsumowaniem licznych przedsięwzięć podejmowanych z okazji 500 rocznicy urodzin Kopernika, a także — znanej w całym kraju — harcerskiej *Operacji 1001 Frombork*, mającej na celu uporządkowanie i rozbudowę miasta, w którym żył i tworzył wielki uczony. Dzięki ofiarności młodzieży Frombork wzbogacił się o liczne nowe obiekty gospodarcze, kulturalne, socjalne. W ciągu 8 lat w akcji uczestniczyło ponad 40 tys. harcerzy, spośród których 1,5 tys. zostało honorowymi obywatelami Fromborka. Centralna uroczystość trzydniowego zlotu odbyła się 15 lipca z udziałem I Sekretarza KC PZPR — Edwarda Gierka oraz członków najwyższych władz partyjnych i państwowych, Henryka Jabłońskiego, Piotra Jaroszewicza, Edwarda Babiucha, Stefana Olszowskiego i Jerzego Łukaszewicza, przedstawicieli władz województwa olsztyńskiego i województw sąsiednich, członków kierownictw ZHP i innych organizacji młodzieżowych, a także delegacji społeczeństwa Warmii i Mazur. W czasie manifestacji na centralnym placu miasta złożono hołd wielkiemu uczonemu. Następnie Edward Gierek udekorował sztandar ZHP Orderem Sztandaru Pracy I klasy, a Piotr Jaroszewicz dokonał odsłonięcia pomnika Mikołaja Kopernika, stojącego u wejścia na fromborskie wzgórze. Pomnik jest dziełem warszawskiego artysty-rzeźbiarza, Mieczysława Weltera.

W dniu 17 czerwca odbyły się we Fromborku i Olsztynie ogólnopolskie uroczystości kościelne z okazji 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, zorganizowane przez Episkopat Polski i kościelny komitet dla uczczenia tego jubileuszu. Obok przedstawicieli naszego episkopatu na czele z ks. kard. Stefanem Wyszyńskim, ks. kard. Bolesławem Kominkiem i ks. kard. Karolem Wojtyłą uczestniczyli w nich przedstawiciele episkopatów Austrii, Jugosławii i Włoch: ks. kard. Franciszek Koenig, ks. arcybp Marian Oblak oraz ks. arcybp Emanuele Clarizio i ks. bp Ludwik Dardani. We Fromborku odbyła się otwarta sesja Konferencji Episkopatu, na której wykład na temat życia i działalności wielkiego uczonego wygłosił ks. bp dr Jan Oblak, a o myśli chrześcijańskiej w czasach Kopernika mówił prof. dr Stefan Świeżawski z KUL.

Uniwersytet Śląski w Katowicach zorganizował 6 czerwca sesję naukową pn. *W hołdzie Mikołajowi Kopernikowi*. Wygłoszono na niej odczyty na temat wpływu idei kopernikańskiej na rozwój nauk przyrodniczych, sylwetki Kopernika jako lekarza i ekonomisty oraz epoki humanizmu w Prusach Królewskich i Warmii.

W Opolu w dniach 25—26 maja obradowała sesja naukowa poświęcona głównie śląskiemu rodowodowi przodków wielkiego astronoma oraz recepcji naukowej i literackiej Kopernika na Śląsku. Sesję zorganizowały — pod patronatem Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu — Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Instytut Śląski, Muzeum Okręgowe i Opolskie Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe.

W dniach 26—28 marca w Toruniu obradowała ogólnopolska sesja naukowa pn. *Mikołaj Kopernik — człowiek Odrodzenia i dzieje jego idei*. Zorganizowało ją Studenckie Koło Historyków i Związek Nauczycielstwa Polskiego przy Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. W obradach brały udział delegacje z Uniwersytetu Greiswaldzkiego (NRD) oraz Uniwersytetu J. A. Komeńskiego w Bratysławie. Nieco wcześniej, 24 marca Zarząd Okręgu Zrzeszenia Prawników Polskich w Bydgoszczy oraz Zarządy kół ZPP w Toruniu zorganizowały w Sali Mieszcząskiej Ratusza w Toruniu sympozjum kopernikowskie. Wygłoszone zostały trzy referaty. Prof. dr Z. Zdrójkowski mówił o roli Kopernika jako administratora, doc. dr A. Marek przedstawił rolę prawa w życiu wielkiego astronoma i wpływ jego myśli na racjonalizację podstaw odpowiedzialności karnej zaś prof. dr S. Gorgolewski zajął się filozoficzno-astronomicznymi aspektami nauki Kopernika.

Do Torunia nadeszła w czerwcu z Londynu rzeźbiarska kompozycja przestrzenna, która ozdobiła fronton gmachu auli Uniwersytetu. Jej twórcą jest zamieszkała w Anglii rzeźbiarz polskiego pochodzenia Stefan Knapp. Kompozycja o wymiarach 6 na 10 metrów, składa się ze stylizowanego wizerunku Kopernika i zegara słonecznego, których oprawę stanowi forma rzeźbiarska symbolizująca układ ciał niebieskich.

W niedzielę 1 lipca uniwersytet toruński odwiedził prof. Borys Nikolajewicz Pietrow — członek Prezydium Akademii Nauk ZSRR, przewodniczący Rady „Interkosmos”. Prof. Pietrow jest specjalistą w dziedzinie sterowania statkami kosmicznymi, był on koordynatorem eksperymentu kosmicznego „Interkosmos — Kopernik 500”, w którym brali udział również astronomowie Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu¹. O wykładze polskich uczonych do tego eksperymentu informowała szeroko nasza prasa, podkreślały to również dzienniki radzieckie².

¹ Informowaliśmy o tym eksperymencie w poprzednim numerze „Kwartalnika” s. 606. Zob. też artykuł o przygotowaniach do eksperymentu „Interkosmos — Kopernik 500” i o jego współtwórcy dr Janie Hanasz, zamieszczony w „Życiu Warszawy” nr 166 z dn. 13 lipca 1973.

² Np. „Izwestia” nr 100 z dn. 28 kwietnia 1973.

W jednej z sal wrocławskiego Ratusza czynna była w kwietniu wystawa pn. *Postać Mikołaja Kopernika w medalierstwie*. Na wystawie zgromadzono ponad 100 eksponatów: medali, medalionów i plakiet, wykonanych zarówno przez artystów polskich jak i zagranicznych. Najstarszy medal pochodzi z roku 1730. Cennym eksponatem jest również medal wybitny w Rzymie w 1878 r. z okazji otwarcia tam muzeum kopernikańskiego i okolicznościowej wystawy; autorem jego był florencki malarz Giovanni Vagnetti. Wystawę wrocławską zorganizowało Muzeum Medalierstwa, ma ona być pokazywana także w innych miastach Polski.

Na odbywających się w maju XVIII Międzynarodowych Targach Książki w Warszawie wśród wielu polskich wydawnictw kopernikańskich pokazano przygotowane w Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN ostatnie wydanie *De revolutionibus* oraz kolejne tomy, także przygotowywanej w Zakładzie, serii *Studia Copernicana*. Książki poświęcone Kopernikowi prezentowali też wydawcy zagraniczni, np. angielska firma Heinemann Educational wystawiła pracę Freda Hoyle'a przedstawiającą życie i działalność astronoma.

17 maja w warszawskim Muzeum Techniki NOT odbył się roboczy pokaz eksponatów wystawy kopernikowskiej, która została otwarta w Muzeum Wiedzy i Przemysłu w Chicago w pierwszych dniach lipca. Do Stanów Zjednoczonych pojechały rekonstrukcje przyrządów astronomicznych używanych przez Kopernika, modele pogładowe i bogaty materiał ilustracyjny. Scenariusz wystawy opracował Piotr Borowy. Jej organizatorem ze strony polskiej było Muzeum Techniki NOT.

W dniach 26—29 kwietnia odbyło się w Filharmonii Narodowej w Warszawie II Międzynarodowe Spotkanie Chórów. Festiwałem tym śpiewacy Czechosłowacji, Holandii, Jugosławii, NRD, NRF, Polski, Szwecji, Węgier, Włoch i ZSRR uczcili 500 rocznicę Kopernika. Również w Filharmonii Narodowej odbyło się 22 czerwca prawykonanie *II Symfonii Kopernikowskiej* — Henryka Mikołaja Góreckiego.

W Ministerstwie Kultury i Sztuki odbyła się 28 czerwca uroczystość dekoracji odznaką Zasłużony dla Kultury Polskiej szwedzkiego uczonego prof. Ahe Ohlmarhsa. Prof. Ohlmarhs jest rzecznikiem zwrotu Polsce przez Szwecję kopernikanów, znajdujących się obecnie w bibliotece uniwersytetu w Upsali i inicjatorem szeregu imprez organizowanych w jego kraju w okazji 500 rocznicy urodzin Kopernika³.

500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika poświęcona była XXXVII Sesja Zgromadzenia Ogólnego PAN, która odbyła się w Warszawie w dniu 30 czerwca. Na sesji obecni byli wybitni przedstawiciele nauki światowej — prezesi i członkowie wielu akademii nauk, towarzystw i instytutów naukowych. Przybyli również liczni uczeni polskiego pochodzenia, pracujący i mieszkający za granicą. Po otwarciu sesji przez prezesa PAN prof. Włodzimierza Trzebiatowskiego przemawiali kolejno uczeni zagraniczni: prezes Królewskiej Duńskiej Akademii Nauk i Literatury, prezes Międzynarodowej Unii Astronomicznej — prof. Bengt Stroemgren, prezes Narodowej Akademii Nauk USA — prof. Philip Handler, przewodniczący Obchodów Kopernikowskich w ZSRR, członek AN ZSRR — prof. Aleksander Michajłow oraz prof. Edward Czerwiński z uniwersytetu stanowego w Stony Brook (USA). Uczeni ci mówili o wpływach odkrycia dokonanego przez Kopernika na naukę i na sposób myślenia ludzi. Poinformowali oni także zebranych o przebiegu obchodów kopernikowskich w ich krajach.

Następnie referat *Znaczenie teorii Mikołaja Kopernika w rozwoju nauk przyrodniczych i humanistycznych* wygłosił prof. Bogdan Suchodolski. Stwierdził on,

³ W „Życiu Warszawy” nr 159 z dn. 5 lipca 1973 opublikowany jest wywiad z prof. Ohlmarhsem, przeprowadzony w czasie jego pobytu w Polsce.

że refleksja nad dziełem Kopernika przeczy temu, iż między przyrodznawstwem a humanistyką musi zachodzić coraz bardziej dramatyczny konflikt. Przeciwnie, dzieje recepcji teorii wielkiego uczonego wskazują na to, że nauki przyrodnicze stały się punktem wyjścia dla zasadniczych i głębokich przeobrażeń światopoglądowych. Drugi referat *Problematyka kopernikowska w świetle współczesnej kosmologii* przedstawił prof. Andrzej Trautman. Wskazał on m.in. na wiele płaszczyzn styecznych między koncepcją kopernikowską a współczesnymi koncepcjami przyrodniczymi, podkreślając zwłaszcza te momenty, które były zawarte niejako w załączku w teorii Kopernika, a znalazły następnie szerokie rozwinięcie we współczesnej kosmologii.

Przed rozpoczęciem posiedzenia, prof. Trzebiatowski wręczył medale im. Mikołaja Kopernika, przyznane po raz pierwszy przez Polską Akademię Nauk, wybitnym uczonym zagranicznym i krajowym. Medale otrzymało 23 uczonych zagranicznych oraz 29 uczonych polskich.

*

Miesięcznik „Kurier UNESCO”, wydawany w 14 językach i ukazujący się w nakładzie ponad miliona egzemplarzy, kolportowany we wszystkich krajach członkowskich tej organizacji, wydał z inicjatywy Polskiego Komitetu d.s. UNESCO numer poświęcony Mikołajowi Kopernikowi. W bogato ilustrowanym numerze przygotowanym pod hasłem „Kopernik — narodziny myśli współczesnej” piszą: prof. Jerzy Bukowski, prof. Owen Gingerich z uniwersytetu Harvard, prof. Olaf Pedersen z uniwersytetu w Aarhus, prof. Paolo Rossi z uniwersytetu we Florencji i prof. Vincenzo Cappelletti z uniwersytetu rzymskiego. Ponadto numer zawiera przemówienie dyrektora generalnego UNESCO René Maheau wygłoszone w czasie uroczystości urządzonych przez tę organizację w Paryżu 19 lutego, a także specjalny dodatek dla dzieci pióra Jean-Claude Peckera, profesora College de France.

W Buenos Aires, w teatrze im. San Martina odbyła się 18 maja akademia zorganizowana z okazji jubileuszu kopernikowskiego przez tamtejszy Związek Polaków oraz Argentyńsko-Polskie Towarzystwo Kulturalne. Referat o wkładzie wielkiego uczonego do nauki światowej wygłosił prof. C. Lawagnino. Następnego dnia, w obecności ambasadora PRL M. Włodarka, przedstawiciele miejscowych władz i społeczeństwa Buenos Aires, nastąpiło uroczyste nadanie szkole średniej na przedmieściu Villa Adelina, imienia Mikołaja Kopernika. Kilka dni wcześniej w planetarium Buenos Aires otwarto wystawę kopernikowską. Odślonięto tam również pomnik Kopernika, zbudowany staraniem miejscowej kolonii polskiej. Pomnik uczonego stanął także w mieście Berisso, ufundowany przez tamtejszy oddział Związku Polaków.

Na początku kwietnia uniwersytet w Brukseli zorganizował poświęconą Kopernikowi sesję naukową. Gospodarzem sesji był instytut międzyuniwersytecki zajmujący się badaniami okresu Renesansu i rozwoju humanizmu. Wygłoszono pięć referatów poświęconych Kopernikowi, jego działalności naukowej, jego czasom i jego środowisku. Omówiono też wpływ twórczości Kopernika na ówczesne koła naukowe Flandrii. Jeden z referatów wygłosił rektor uniwersytetu prof. Alois Gerio. W sesji udział wzięli naukowcy brukselscy, profesorowie wyższych szkół tego miasta i innych uniwersytetów belgijskich. W gmachu uniwersytetu otwarto wystawę o Koperniku, która czynna była do 13 kwietnia.

W Chińskiej Republice Ludowej otwarto w czerwcu w pekińskim planetarium wystawę poświęconą rocznicy kopernikowskiej. Z tej okazji wydano także w tłumaczeniu na język chiński pierwszy rozdział *De revolutionibus*. Broszurę opatrzył wstępem prof. Czeng Mao-Ian z pekińskiego obserwatorium astronomicznego.

Obchody 500 rocznicy urodzin Kopernika w Czechosłowacji zainaugurowane zostały 17 kwietnia. W Uniwersytecie Karola odbyło się dwudniowe (17—19 kwietnia) międzynarodowe seminarium. W wygłoszonych na nim referatach poruszano m.in. takie tematy jak: *Kopernik a Czechy*, *Kopernik a Słowacja*, *Praska próba wydania faksymili rękopisów Kopernika*, *Kosmologia w piątym stuleciu po Koperniku*, *Od Kopernika do Einsteina*, *Kopernik a nowoczesna metodologia*.

Oprócz tych głównych uroczystości odbyło się także wiele innych imprez połączonych z otwarciem okolicznościowych wystaw, jak np. w praskim planetarium, obserwatorium astronomicznym w Brnie, w Ołomuńcu, Hradcu Kralovym czy Trzebicy. W maju Uniwersytet im. Jana Amosa Komeńskiego w Bratysławie, na wniosek Słowackiej Akademii Nauk, przyznał doktorat *honoris causa* astronomowi polskiemu prof. Eugeniuszowi Rybce.

Przed rozpoczęciem tzw. Dni Polskich w Danii, zorganizowano 9 maja w auli uniwersytetu kopenhaskiego uroczystość poświęconą Mikołajowi Kopernikowi.

21 lutego w Bibliotece Narodowej w Paryżu minister oświaty Francji Joseph Fontanet otworzył wielką wystawę pn. *Mikołaj Kopernik — czyli rewolucja astronomiczna*. Organizatorami wystawy byli: ze strony francuskiej — kustosz Biblioteki Narodowej Edmond Pognon, ze strony polskiej — prof. Karol Estreicher. Obecny na otwarciu wystawy przewodniczący Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu prof. Janusz Groszkowski wręczył ministrowi Fontanet medal okolicznościowy, wybitny z okazji 500-lecia urodzin Kopernika oraz pierwszy tom nowej polskiej edycji dzieł wielkiego astronoma. Wystawy kopernikowskie otwarto w kwietniu także w dwóch innych miastach Francji. Jedną w Roubaix, w gmachu Grand Place, gdzie mieści się biblioteka miejska. Inicjatorem jej był toruńczyk z pochodzenia, stały mieszkaniec Roubaix — G. Orlik-Pobłocki. Dużej pomocy p. Pobłockiemu udzielił Konsul Generalny PRL w Lille. Uroczysta inauguracja drugiej ekspozycji odbyła się w budynku merostwa w Angers. W mieście tym zorganizowano na początku kwietnia przy pomocy Ambasady i Konsulatu Generalnego PRL w Paryżu, „Dzień Kopernika”; imieniem uczonego nazwany został tu nowy bulwar. W dniu 8 kwietnia w Potigny, w departamencie Calvados, odbyła się podobna uroczystość — nadania jednemu z głównych placów miasta nazwy Mikołaja Kopernika. W obecności członków Rady Miejskiej Potigny i licznych przedstawicieli społeczeństwa radca ambasady PRL we Francji, Jerzy Feliksiaak dokonał odsłonięcia tablicy z imieniem polskiego astronoma. W czasie uroczystości przemówienie na temat życia i dzieł Kopernika wygłosił mer Potigny René Borsseau.

Otwarcia kolejnej wystawy poświęconej jubileuszowi kopernikowskiemu dokonał 29 maja w Palais de la Découverte (Pałacu Odkryć) w Paryżu dyrektor tej instytucji A. J. Rose. Wystawa, której patronował minister spraw zagranicznych Francji Michel Jobert i minister oświaty Joseph Fontanet, zorganizowana została przy współudziale polskiego Komitetu Obchodów 500 rocznicy Urodzin Mikołaja Kopernika oraz Muzeum Techniki w Warszawie. Czynna była przez trzy miesiące, a następnie pokazano ją w innych miastach Francji. Zgromadzone na niej fotokopie dokumentów prezentowały postać Mikołaja Kopernika nie tylko jako wielkiego wszechstronnego uczonego, ale także jako wybitnego Polaka epoki Odrodzenia. Na wystawie znajdował się także komplet dawnych przyrządów astronomicznych, zrekonstruowany przez polskich specjalistów i ofiarowany w darze paryskiemu Pałacowi Odkryć przez warszawskie Muzeum Techniki.

W dniach 1—7 czerwca odbył się w Paryżu — poświęcony Kopernikowi — tzw. XXXI Tydzień Syntezy. Zorganizowało go Centrum Syntezy (Centre Nationale de Synthèse) przy współudziale Francuskiego Towarzystwa Astronomicznego i francuskiego Komitetu Obchodów 500 rocznicy Urodzin Mikołaja Kopernika.

W obradach brali udział naukowcy z wielu krajów Europy, Stanów Zjednoczonych i Kanady. Polskę reprezentowali profesorowie: Izydora Dąbmska, Bogusław Leśnodorski, Bogdan Suchodolski i Waldemar Voisé.

Międzynarodowe Centrum Syntezy wydało również w języku francuskim książkę prof. Voisé, poświęconą myśli kopernikańskiej. Pracę tę, noszącą w języku polskim tytuł *Historia kopernikanizmu w dwunastu szkicach*, przygotowało także dla polskich czytelników Ossolineum.

W marcu Królewska Akademia Nauk Scisłych, Fizycznych i Przyrodniczych w Madrycie zorganizowała publiczną sesję dla uczczenia jubileuszu kopernikowskiego. Sesję otworzył prezes Akademii prof. Manuel Lora Tamayo.

W ramach programu obchodów rocznicy kopernikowskiej w Japonii odbyła się 26 maja w Tokio uroczystość zorganizowana staraniem Rady Nauki Japonii. W sali koncertu prasowego Asahi, po słowie wstępnym ambasadora PRL, Zdzisława Regulskiego, profesorowie Fukushima i Hiroze wygłosili odczyty poświęcone dziełu polskiego astronoma. Tego samego dnia w gmachu Narodowego Muzeum Nauki i Techniki otwarto ekspozycję pn. *Szlakiem Kopernika*.

Uroczystą akademią w pałacu Jugosłowiańskiej Akademii Nauki i Sztuki w Zagrzebiu uczczono 21 maja rocznicę urodzin Kopernika. Akademię otworzył przewodniczący Rady Akademii Nauki i Sztuki SFRJ prof. G. Novak. Przemawiali także: wiceprzewodniczący Zgromadzenia Związkowego SFRJ — dr Slavko Komar, wiceprezes Polskiej Akademii Nauk — prof. Dionizy Smoleński, ambasador PRL w Jugosławii — Janusz Burakiewicz. W Muzeum Techniki w Zagrzebiu otwarta została wystawa poświęcona Kopernikowi.

W sierpniu odsłonięty zostanie w centralnym punkcie stolicy Meksyku, w Parku Chapultepec, położonym koło Muzeum Historii Naturalnej, pomnik Mikołaja Kopernika wykonany według projektu polskiego rzeźbiarza Mieczysława Weltera. Pomnik stanie dzięki inicjatywie zamieszkałej w Meksyku, Polki z pochodzenia, Wandy Falkowskiej de Ortega, która jest jego fundatorką. Pomoc w realizacji tej inicjatywy okazało polskie Ministerstwo Kultury i Sztuki.

Meksykański Komitet Obchodów 500 rocznicy Urodzin Mikołaja Kopernika, na czele którego stoi minister spraw zagranicznych Emilio O. Rabasa, planuje zorganizowanie kilku wystaw w różnych częściach kraju. Dzięki staraniom Komitetu wydano dwutomowe dzieło *Kopernik i jego epoka*, zawierające m.in. obszernie fragmenty *De revolutionibus*. Z inicjatywy Meksykańskiego Komitetu d.s. Elektryczności (odpowiednik polskiego Ministerstwa Górnictwa i Energetyki) wybito w 350 egzemplarzach srebrny medal poświęcony jubileuszowi kopernikowskiemu.

W Nowej Zelandii Rok Kopernikowski zainaugurowano w lutym. Jednak prasa i inne środki masowego przekazu poświęcają tej rocznicy nadal sporo miejsca. Telewizja nowozelendzka — z udziałem znanych uczonych — przedstawiła 30 kwietnia poważny program o astronomii. 2 maja na wellingtońskim Victoria University odbyło się uroczyste posiedzenie The Royal Society of New Zealand, gdzie okolicznościowy odczyt wygłosił dr J. Eiby. W salach wystawowych National Art Gallery w Wellingtonie otwarto 7 maja dużą ekspozycję, obrazującą życie i działalność Kopernika. W ciągu następnych miesięcy, począwszy od Auckland, zostanie ona zaprezentowana również mieszkańcom innych miast Nowej Zelandii. Do obchodów kopernikowskich w tym kraju włączają się także: Stowarzyszenie Polaków w Nowej Zelandii oraz siedziba polonijna Dom Polski w Wellingtonie.

W uroczystościach kopernikowskich, które odbyły się 24 maja w Halle-Wittenberg wziął udział prorektor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu prof. Stanisław Michalski. Uroczystości te zorganizowało Ministerstwo Szkolnictwa

ctwa Wyższego i Zawodowego Niemieckiej Republiki Demokratycznej wraz z Uniwersytetem im. Marcina Lutra w Halle-Wittenberg. Uroczysty wykład pt. *Kopernikowskie naukowe tradycje na Uniwersytecie im. Marcina Lutra* wygłosił prof. J. Bartmuss. W głównym budynku uniwersyteckim otwarto wystawę pokazującą wiele ciekawych dokumentów i książek astronomicznych. Inną ekspozycję kopernikowską udostępnilo zwiedzającym w zabytkowym domu Melanchthona w Wittenberdze.

Szef misji wojskowej PRL w Berlinie Zachodnim, minister pełnomocny Stanisław Kopa, gościł 26 czerwca przedstawicieli nauki i kultury tego miasta oraz działaczy Towarzystwa „Spotkanie z Polską”. Tym spośród nich, którzy wnieśli szczególnie wkład w organizację imprez związanych z obchodami kopernikowskimi min. Kopa wręczył specjalne medale pamiątkowe wybitne z okazji 500-lecia urodzin Kopernika. Medale otrzymali: biskup Scharf, dyrektor Archiwum Akademii Sztuk — dr Walter Huder, wiceburmistrz dzielnicy Tiergarten — Heinz Schmidt oraz dyrektor Akademii Ewangelickiej, przewodniczący Towarzystwa „Spotkanie z Polską” — Guenther Brandt. Spotkanie to było zamknięciem kulminacyjnego tygodnia obchodów kopernikowskich w Berlinie Zachodnim. W tygodniu tym ze szczególnym zainteresowaniem spotkał się wieczór poświęcony życiu Mikołaja Kopernika. Zgromadził on kilkaset osób, w tym licznych przedstawicieli życia kulturalnego i naukowego, a także reprezentantów władz miasta. Prof. Antoni Opolski, dyrektor Instytutu Astronomicznego Uniwersytetu Wrocławskiego, wygłosił na nim okolicznościowy odczyt; wyświetlono także dokumentalny film *Kopernik*. W ratuszu dzielnicy Tiergarten — otwarto wystawę dokumentów i sztychów obrazujących pracę i odkrycie Kopernika. Szczególne zasługi położyło jednak Towarzystwo „Spotkanie z Polską”. Na początku roku dostarczyło ono do 30 szkół materiały na temat życia i miejsca wielkiego astronoma w nauce światowej, w marcu zorganizowano wystawę *Mikołaj Kopernik*, która wędruje wśród szkół.

Prezydent Richard Nixon proklamował w Stanach Zjednoczonych Tydzień Mikołaja Kopernika. Obchodzony był on w dniach 23—30 kwietnia. Prezydent wezwał Amerykanów, by wraz z Polakami i innymi narodami uczcili ten Tydzień odpowiednimi uroczystościami; jest to konsekwencja rezolucji uchwalonej przez Izbę Reprezentantów, a potem przez Senat na wniosek kongresmena polskiego pochodzenia Tadeusza Dulskiego. W ramach Tygodnia Mikołaja Kopernika Narodowa Akademia Nauk zorganizowała szereg wykładów i dyskusji. Pod koniec kwietnia w Waszyngtonie odbyła się impreza ku czci naszego astronoma, zorganizowana pod hasłem Dnia Polsko-Amerykańskiego. Poczta Stanów Zjednoczonych wydała specjalny znaczek z wizerunkiem Kopernika.

W dniach 7—28 kwietnia w Muzeum Historii i Techniki Smithsonian Institution czynna była wystawa pn. *Wiek kopernikowski 1450—1550*. Zgromadzono na niej eksponaty należące do Uniwersytetu Jagiellońskiego, a wśród nich przyrządy i instrumenty astronomiczne z czasów, kiedy na uczelni tej studiował Kopernik. Oprócz eksponatów z Polski znajdowały się na wystawie cenne starodruki, rysunki i przedmioty wypożyczone ze zbiorów amerykańskich oraz kostiumy z filmu *Mikołaj Kopernik*. Następnie ekspozycja przewieziona została do kilku innych miast Stanów Zjednoczonych; planowane jest także wystawienie jej w Ottawie i Londynie.

Od 22 do 25 kwietnia odbywało się — w audytorium Narodowej Akademii Nauk — w Waszyngtonie sympozjum kopernikowskie nt. *Istota odkryć naukowych*, zorganizowane dla uczczenia jubileuszu kopernikowskiego. Honorowym przewodniczącym sympozjum był prof. Janusz Groszkowski. Okolicznościowe przemówienie wygłosili: prezydent Narodowej Akademii Nauk — dr Philip Handler,

doradca prezydenta Stanów Zjednoczonych — dr Guyford Stever, który odczytał list prezydenta Nixona, podkreślający wielkie zasługi astronoma polskiego, sekretarz naukowy Smithsonian Institution — dr S. Dillon Ripley oraz przewodniczący Towarzystwa Kopernikowskiego w Stanach Zjednoczonych — Edward Piszek. Ze strony polskiej zabierali głos prof. Janusz Groszkowski oraz ambasador Polski w Stanach Zjednoczonych, Witold Trąmpczyński. Z okazji zakończenia sympozjum i wizyty prof. Groszkowskiego, w ambasadzie polskiej w Waszyngtonie amb. Trąmpczyński zorganizował 25 kwietnia spotkanie, w którym udział wzięli przedstawiciele środowisk naukowych i kulturalnych oraz Polonii amerykańskiej. Podczas spotkania prof. J. Groszkowski i amb. W. Trąmpczyński wręczyli medale kopernikowskie i dyplomy następującym osobom: dr P. Handlerowi, dr S. D. Ripleyowi, dr J. Wheelerowi (z Uniwersytetu Princeton), dr Miller-Upstonowi (przewodniczącemu Komitetu UNESCO w Stanach Zjednoczonych), dr A. Zygmontowi (przewodniczącemu Komitetu Obchodów uroczystości kopernikowskich w Stanach Zjednoczonych oraz dr Sławie-Neymanowi.

Inne, tygodniowe sympozjum kopernikowskie odbyło się, pod współprzewodnictwem prof. Groszkowskiego, również w Waszyngtonie. Polskę reprezentowali na nim: ambasador W. Trąmpczyński oraz profesorowie S. Piotrowski, B. Rymaszewski, A. Sieciński, A. Woszczyk i W. Zonn. Obecny był także zastępca dyrektora UNESCO — prof. J. H. Harrison.

W polskiej ambasadzie w Ankarze odbyło się 16 maja spotkanie z organizatorami obchodów kopernikowskich w Turcji — z członkami Prezydium Tureckiej Komisji UNESCO i z jej przewodniczącym prof. Bedreddinem Tuncellem.

Z okazji 500 rocznicy urodzin Kopernika ukazała się w Turcji poświęcona mu książka pt. *Mikołaj Kopernik 1473—1973*. Na Wydziale Nauk Ścisłych Uniwersytetu w Stambule odbyła się akademія, podobna uroczystość zorganizowana została w Ankarze, gdzie w salach Towarzystwa Historycznego tamtejszego uniwersytetu otwarto ponadto wystawę kopernikowską.

Watykański tygodnik „Osservatore della Domenica” z dnia 8 kwietnia zaopatrzone zostały w czterostronicową wkładkę poświęconą 500 rocznicy urodzin Kopernika. Rinaldo Panetta pisząc o życiu uczonego omawia jego zasługi dla rozwoju nauki. Artykuł zdobi duże zdjęcie warszawskiego pomnika wielkiego astronoma.

Obchodom jubileuszu kopernikowskiego w Wenezueli nadano niezwykle wysoką rangę. Kongres Wenezueli — tj. obie izby parlamentu — zebrał się w maju na wspólnym uroczystym posiedzeniu, aby oddać hołd polskiemu uczonemu. Przewodniczący Kongresu Juan Perez Diaz, powitał honorowego gościa posiedzenia, którym był przewodniczący XXVII sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ, wiceminister spraw zagranicznych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Stanisław Trąmpczyński. Następnie ambasador PRL, Witold Jurasz odczytał po hiszpańsku orędzie Sejmu PRL do Kongresu Wenezueli, skierowane z okazji obchodów kopernikańskich. Senator Mercedes Fermin, przewodnicząca komisji kultury senatu i zarazem przewodnicząca Wenezuelskiego Komitetu Obchodu Roku Kopernika wygłosiła obszerny referat o życiu i twórczości naszego uczonego.

Czynną przez cztery miesiące w British Museum wystawę poświęconą Kopernikowi zwiedziło tysiące londyńczyków i wycieczek zagranicznych. W wielu miastach, takich jak Plymouth, Manchester, Luton otwierano wystawy mniejsze, często połączone z imprezami organizowanymi przez miejscowe środowiska polonijne. Drugi nurt obchodów rocznicy to imprezy organizowane przez środowiska naukowe dla naukowców i studentów. Zainaugurowała go styczniowa sesja w Royal Society w Londynie, a kontynuowany jest we wszystkich ośrodkach uniwersyteckich. Wiele odczytów wygłosili naukowcy szkoccy w Glasgow, zorganizowano

tu także wystawę znaczków pocztowych, poświęconych Kopernikowi. Wystawy o Koperniku, połączone z odczytami czynne były w Edynburgu — w Bibliotece Narodowej, w Królewskim Szkockim Muzeum i na miejscowym uniwersytecie. Podobnie w Aberdeen i Dundee.

W czerwcu otwarto w Jodrell Bank koło Manchesteru kolejną wystawę kopernikowską. Obecny na uroczystości, znany fizyk sir Bernard Lovell wygłosił dłuższe przemówienie o znaczeniu Kopernika dla rozwoju nauki. Wystawa czynna będzie przez cztery miesiące. Następną imprezą tego rodzaju przygotowuje obserwatorium w Greenwich. W placówce tej 2 lipca ambasador PRL w Londynie, Artur Starewicz odsłonił tablicę ku czci Mikołaja Kopernika. W uroczystości udział wzięli przedstawiciele brytyjskiego świata nauki oraz muzealnictwa. Obecny był prof. Stanisław Gorgolewski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz dyrektor Instytutu Kultury Polskiej w Londynie prof. Tadeusz Cieślak. Tablica jest darem społeczeństwa polskiego.

Prezydent Włoch Giovanni Leone dokonał 3 maja na Kapitolu inauguracji międzynarodowej sesji naukowej, poświęconej 500-leciu urodzin Kopernika⁴. Na uroczystość przybyli także liczni ministrowie, korpus dyplomatyczny, a wśród nich ambasador Polski — Kazimierz Sidor, wybitni przedstawiciele świata nauki (min. rektor uniwersytetu w Rzymie — prof. Pietro D. Avac i prezydent Accademia Nazionale dei Lincei — prof. Beniamino Serge), kultury i sztuki. Obecna była delegacja Polskiej Akademii Nauk, której przewodniczył zastępca sekretarza naukowego, prof. Tadeusz Orłowski. Referat o życiu i działalności polskiego astronoma wygłosił dyrektor Instytutu Galleusza prof. Vincenzo Cappelletti. Po południu na sesji zorganizowanej przez Włoską Akademię Nauki referaty wygłosili uczeni polscy, włoscy i amerykańscy. Polskę reprezentowali: prof. Bronisław Baliński, doc. Paweł Czartoryski, doc. Jerzy Dobrzycki, prof. Wilhelmina Iwanowska, prof. Eugeniusz Rybka i dr Zofia Wardęska.

14 czerwca uroczystości kopernikowskie rozpoczęły się na uniwersytecie w Padwie. W obecności władz miejskich, Senatu Uniwersytetu Padewskiego, grona wybitnych uczonych włoskich i zagranicznych została otwarta sesja naukowa. Dziekan Wydziału Nauk Ścisłych prof. Giuseppe Grioli wygłosił referat zatytułowany *Wpływ Kopernika na współczesną myśl naukową*, następnie prof. Giuseppe Colombo mówił o *Jasnym i ciemnym plamach struktury systemu słonecznego po 500 latach od narodzin Kopernika*, a prof. Alberto Diano o *Greckich prekursorach Kopernika*. Dalszy program uroczystości przewiduje konferencję naukową w oddziale Uniwersytetu Padewskiego w Weronie i oddanie do użytku w górskiej miejscowości Asiago, gdzie mieści się obserwatorium astronomiczne Uniwersytetu, teleskopu o średnicy obiektywu 180 cm, który otrzyma imię Kopernika.

Tydzień Kopernika odbył się też w Latinie (mieście na południe od Rzymu). Zostały tam wyświetlone trzy polskie filmy o wielkim uczonym, a także zorganizowano cykl odczytów na temat jego życia i dzieła. Jeden z odczytów wygłosił kierownik Stacji Naukowej PAN w Rzymie — prof. Bronisław Biliński.

W marcu odbył się w Domu Uczonych im. Maksyma Gorkiego w Leningradzie uroczysty wieczór poświęcony 500-leciu urodzin Kopernika. Zakończył on, trwające od kilku tygodni w tym mieście, obchody kopernikowskie. W wieczorze uczestniczyli wybitni naukowcy radzieccy, m.in. członek Akademii Nauk prof. A. A. Michajłow. Obchody kopernikowskie w Leningradzie miały bardzo uroczysty charakter. Odbyło się 14 wieczorów, spotkań i odczytów, zorganizowanych

⁴ W poprzednim numerze wspominając o tej sesji omyłkowo podano datę 3—5 marca, podczas gdy odbyła się ona w dniach 3—5 maja.

przez lenigradzki oddział Akademii Nauk ZSRR, Obserwatorium Astronomiczne w Pułkowie. Czynnych też było wiele wystaw. Wystawę pn. *Szlakiem Kopernika* otwarto też w Kijowie, w kinie „Kraków” oraz w Erewaniu. Na tej ostatniej eksponowano prace malarza P. Malajana, który w latach 1972—1973 zwiedził w Polsce miejsca związane z pobytem Kopernika. Obrazy przedstawiają zabytki architektury gotyku i baroku znajdujące się na ziemi olsztyńskiej. Na wystawie eksponuje się też duży portret astronoma.

15 maja w moskiewskim Domu Uczonych odbyło się rozszerzone posiedzenie plenarne radzieckiego Towarzystwa Historii i Filozofii, Przyrodznawstwa i Techniki przy Akademii Nauk ZSRR poświęcone Mikołajowi Kopernikowi. W posiedzeniu wzięło udział ok. 200 członków Towarzystwa oraz zaproszeni goście, wśród nich ambasador Polski w ZSRR, Zenon Nowak.

Mennica moskiewska wybiła medal pamiątkowy z okazji obchodzonej rocznicy urodzin Kopernika. Medal ma średnicę 60 mm i wybity został z mosiądzu. Na jego awersie znajduje się portret uczonego i napis cyrylicą „1473 Mikołaj Kopernik 1543”, a na rewersie rysunek układu słonecznego z napisem alfabetem łacińskim „Nicholas Copernicus — 1973”. Autorem projektu jest rzeźbiarz A. Nowiczkow.

Jedna z ulic stolicy Związku Radzieckiego została nazwana imieniem Mikołaja Kopernika. Znajduje się ona w dzielnicy Oktiabrskiej. Decyzję w tej sprawie podjęła 12 maja Rada Miejska Moskwy. Na jednym z budynków ulicy wmurowana zostanie pamiątkowa tablica z napisem: „Ulica Mikołaja Kopernika. Nazwana w roku 1973 na cześć polskiego astronoma, światowej sławy uczonego Mikołaja Kopernika (1473—1543)”.

W Dubnej otwarto 20 lipca wystawę naukowo-techniczną, zorganizowaną z okazji II Kongresu Nauki Polskiej i Roku Kopernikowskiego przez Zjednoczony Instytut Badań Jądrowych i Urząd Energii Atomowej. Wystawa zatytułowana *Od układu słonecznego do jąder atomowych* przedstawia dorobek polskiej myśli naukowej i technicznej, poczynając od Kopernika, a na współczesnych badaniach fizyki jądrowej kończąc. Przed otwarciem ekspozycji dyrektor Zjednoczonego Instytutu Badań Jądrowych, akademik Mikołaj Bogolubow przyjął polską delegację, w skład której wchodził m.in. wiceprezes Urzędu Energii Atomowej — doc. Jan Felicki i wicedyrektor Instytutu Badań Jądrowych PAN — prof. Roman Żelazny. W czasie spotkania wręczono M. Bogolubowowi fascymile rękopisu *De revolutionibus*.

Ryszard Torchalski

DRUGA SESJA NAUKOWA W KRAKOWIE POŚWIĘCONA STULECIU POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI

W dniach 3—4 maja 1973 r. Oddział Polskiej Akademii Nauk w Krakowie zorganizował sesję naukową poświęconą wkładowi Polskiej Akademii Umiejętności w rozwój nauk humanistycznych i społecznych¹. Sesja odbyła się w gmachu PAN przy ul. Sławkowskiej. Otwarcia jej dokonał wiceprezes Polskiej Akademii Nauk i przewodniczący Oddziału PAN w Krakowie, prof. Marian Mięśowicz.

W pierwszym dniu obradom przedpołudniowym, poświęconym ogólnym problemom działalności PAU, przewodniczył prof. Tadeusz Ruebenbauer. Pierwszy referat *Miejsce humanistyki w strukturze i pracach Akademii* wygłosił prof. Sylwiusz Mikucki. Omówił on genezę oraz przemiany organizacyjne Akademii, skupiając się na ważniejszych osiągnięciach humanistyki, która w PAU przeważała

¹ Por. sprawozdanie z pierwszej sesji z okazji stulecia PAU, poświęconej dorobkowi nauk przyrodniczych i ścisłych, w nrze 2/1973 „Kwartalnika” s. 394—399.